

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Kiskorúak, fiatalok a büntető igazságszolgáltatásban

Szerző: dr. Ódor Éva

Tatabánya, 2016. március 11.

Bevezetés

A felnőtt társadalom az emberiség történelme során sokféleképpen viszonyult a kiskorúakhoz. Magától értetődő, hogy ez a kor szelleméhez, a társadalom fejlettségéhez igazodó kapcsolat nem csak a mindennapi társadalmi érintkezésben nyilvánul meg, hanem az emberi felelősség körében is megjelenik.

A kiskorúak büntetőjogi felelősségének kialakulása¹

A büntetőjognak minden korban és társadalomban ugyanaz a funkciója: hatékonyan kell védenie az alapvető emberi értékeket, köztük az életet, a fizikai integritást, a szexuális önrendelkezést, oltalmaznia kell a tárgyi és szellemi tulajdont. Nincs ez másképpen akkor sem, ha kiskorú a jogsértő.

Bár már a római jog és ennek alapján a kánonjog is meghatározta például a gyermeki kor határát (7. év alatt infantes), ennek csupán az volt a jelentősége, hogy az ilyen kisgyermek esetében fel sem vetették a felelősségre vonás, s főleg nem a büntetés lehetőségét. Mindazonáltal ez a szabály joggal tekinthető olyan korai bizonyítéknak, amely már utalás arra, hogy másként kell megítélni, ha a gyermek követ el bűncselekményt. Már ekkor megkezdődött az a vita, hogy a felelősséget lényegében csak meghatározott életkorhoz, vagy azon túlmenően egyéb kritériumokhoz kössék-e. A középkorban a gyermekkor általunk elfogadott fogalma nem létezett. A gyerekekre nem úgy tekintettek, mint elkülönült, önálló, egyedi szükségletekkel rendelkező csoportra, hanem „kis felnőttekként” kezelték őket. A felnőtt társadalom elvárta tőlük, hogy korán belépjenek a felnőttek világába, osztozva a munkában és egyben a felelősségben is. Ebben a korban a büntettet még csakis a külső megjelenése alapján ítélték meg, s a jogsértő eredményt egyenlően büntették, akár szándékosan, akár gondatlanságból, akár felnőtt, akár gyermek követte is el.

¹ Kerezsi Klára: A fiatalok bűnözés kezelése és megelőzésének lehetőségei, /Belügyi Szemle 10/1997./

A klasszikus büntetőjogi szemléletet elveiben és következtetéseiben magáévá tevő törvények nem szabályozták külön a fiatalok büntetőjogi felelősségét. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy a korabeli büntető jogtudomány embertani és lélektani szempontból nem tekintette különlegesnek a bűnelkövetőket. Ebből következően a kóros elmeállapotú személyektől eltekintve nem is tett különbséget bűnös és nem bűnös ember között. Így a felelősségre vonhatóság kritériumát kezdetben kizárólag az értelmi fejlettség mértéke jelentette.

A 18. században ezért csak kivételként találkozunk a gyermeki kort értékelő törvénnyel vagy jogi gyakorlattal. Ezek között azonban érdemes megemlíteni az 1792-es törvényjavaslatot, amely négy korcsoportot határozott meg: Alsó korhatárként a 7. életévet jelöli meg, a 7-12 év közötti elkövetők csak házi fegyelem alá vonhatók, a 12-16 év közötti serdülők a halálbüntetés kivételével büntethetők, a 16-24 évesek (minor aetas) esetében fiatalok mindig enyhítő körülményt képez.

A 19. századi szabályozás alapjait Európában hosszabb időre a Code Pénal meghatározásai uniformizálták.

A Code Pénal, minthogy nem jelölte ki a gyermeki kor határát, a felelősséget esetükben a belátási képesség (discernement) fogalmára építette, mely fogalom uralta az akkori európai jogalkotásokat.

Viszonylag mindenütt hamar kialakult a gyermekkor immunitása, a gyermekek büntetőjogi felelősségre vonásának kizárása. Szemben a francia szabályozással, a gyermekkor határát a magyar jog sokáig a 12. életévben határozta meg, mely összehasonlítva más korabeli szabályokkal (melyek 8., 9. vagy a 10. évben maximálták ugyanezt a korhatár) meglehetősen humánusnak tűnt. A fiatalok határait jellemzően csak a 19. század végén kezdték törvényben rendezni (addig ugyanis a fiatalokra a felnőttekre irányadó szabályokat alkalmazták), amikor is a büntetőjogban egy szemléletbeli változás következett be: a büntetőjogi gondolkodást addig uraló tett-büntetőjogi felfogás mellett a természettudományok fejlődésével párhuzamosan megjelentek a tettes személyére koncentráló reformgondolatok. Ennek eredményeképpen a századforduló környékén a fiatalok felső határát is (16 és 21 év között) megszabták az egyes nemzeti jogok.

Ennek a szemléletmódbeli átalakulásnak a hátterében két, egymásra kölcsönösen ható jelenség állt. Az egyik a már említett büntetőjogi paradigmaváltás, amely a tettről a tettes felés toltta el a hangsúlyt. A másik a bűnözés mértékének riasztó megnövekedésével összefüggésben megjelenő, a

bűnözés okaira, illetve általában a deviáns magatartások jellemzőire irányuló tudományos magyarázatok elterjedése volt. A deviáns vagy bűnöző magatartás magyarázatára irányuló elméletek mindegyike- valamilyen összefüggésben és terjedelemben-foglalkozott a gyermek-és fiatal korosztály bűnözésének okaival. A Lombroso nevéhez kapcsolt biológiai érvelés szerint a bűnözőket vele született biológiai sajátosságok különböztetik meg törvénytisztelő embertársaiktól, a bűnözési hajlam öröklődik (erre vélt bizonyítékokat találni a családfakutatás és a kromoszóma-vizsgálat), ezek alapján a bűnelkövetésre hajlamos egyéneket már gyermekkorukban ki lehet szűrni, és el lehet különíteni.

A pszichológiai magyarázat szerint bűncselekményeket a pszichopata személyiséggel bíró emberek követnek el. A szociológiai elméletek a társadalmi környezetben keresték és találták meg a bűnözés okait.

A kriminogén tényezők feltárására irányuló kutatások alapján a gyakorlatban leginkább igazolható magyarázatok magát a fiatalkori bűnözői magatartást különböző okokra vezették vissza.

Így a differenciális érintkezés elméletének hívei szerint a bűnözői magatartás tanult magatartás, s ennek legjellemzőbb közege a bűnöző kortárscsoport. A Merton-féle anómiaelmélet szerint az elfogadott normák és a társadalmi valóság közötti konfliktus az oka a normaszegő magatartásnak, s ez az anómia bármely korosztály esetében, így a fiatalok esetében is, vezethet bűncselekmény elkövetéséhez.

A döntési elméletek az előzőekkel ellentétben a bűnözést nem a társadalmi igazságtalanságokra adott válasznak tekintik, hanem az elkövető szuverén döntésének.

A röviden ismertetett elméletek közös hibája, hogy ugyanazt a jelenséget sajátos megközelítési módszerének megfelelően csak egy-egy kiemelt szempont alapján vizsgálja, ami azzal a következménnyel jár, hogy alkalmazása az ok kutatásban csupán a bűncselekmények, illetve elkövetőik meghatározott csoportjára szolgál magyarázatul.

A számos eltérés ellenére két markánsan elkülönülő szabályozási szisztéma alakult ki, amelyek a mai napig meghatározzák a jogi kereteket. Az eltérő jogrendszerekhez kapcsolódása alapján az irodalom kontinentális és angolszász típusú szabályozás között tesz különbséget. Ez az eltérő jelleg mindkét megoldás esetében szerves történelmi fejlődés eredményeként jött létre, de időről időre hatottak egymásra. Ez figyelhető meg napjaink jogalkotásában is.

Bár a nem egyenlőkkel való nem egyenlő elbánás elve már az ókori gondolkodóknál megjelent, azt csak az újkorban kezdték el a gyermekekre is vonatkoztatni. Az európai 19. századi szabályozást egyrészt a korhatárok megemelésére irányuló törekvés jellemzi, másrészt az az igény, hogy a büntetendő cselekményt elkövető, de amiatt felelősségre nem vonható - elsősorban - gyermekkorúak védelmét szolgáló profilaktikus intézkedések rendszerét és alkalmazásuk módját kialakítsa. Ebbe a folyamatba illeszkedett be a magyar jogfejlődés is.

I. A kiskorúak a büntetőjogban²

1. Az életkori szabályok az anyagi büntetőjogban

Az elkövetéskori életkornak a büntetőjogi felelősség megállapításánál és az alkalmazandó szankció kiválasztásánál van jelentősége.

Megkülönböztetendő:

- a kiskorú,
- a gyermekkorú és
- a fiatalkorú

fogalma.

A kiskorú a büntetőjogban a gyermekkorú és a fiatalkorú. Az 1978. évi IV. törvény értelmében gyermekkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor még nem töltötte be a tizennegyedik életévét. A gyermekkor büntethetőséget kizáró ok (régai Btk. 23.§). Fiatalkorúnak az a személy tekintendő, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét már betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem /régai Btk. 107.§ (1) bek./.

² Szabó András: A fiatalkorúak és büntetőjog, Budapest, 1961

A 2012. évi C. törvény 16. § -a szerint nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

Nem magyar állampolgár terheltek esetén is a tizennegyedik és a tizennyolcadik év közöttiek tekintendők fiataikorúaknak, függetlenül attól, hogy azon állam szabályai szerint, melynek polgárai, esetleg már nagykorúvá váltak.

A büntetőjog szigorúan a születésnapokat tekinti vízválasztónak. Így a tizennegyedik születésnap a gyermekkor utolsó napja- kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással- tehát ekkor még hiányzik a büntetőjogi felelősség, míg a tizennyolcadik születésnap a fiataikor utolsó napja, azaz ekkor még a speciális anyagi jogi szabályok alkalmazandók. A fiataikorúakra vonatkozó rendelkezések alkalmazásának van helye, ha a terhelt a tizennyolcadik életévének betöltése napján követi el a bűncselekményt.

A fiatal felnőtt kor - ami a kialakult gyakorlat szerint az elkövetéskor már betöltött tizennyolcadik, de még be nem töltött huszenegyedik év - a büntetés kiszabása körében nyer értékelést.

A büntetlen előélet enyhítő körülmény, kivéve, ha az elkövető fiataikorú vagy a fiatakort néhány évvel meghaladott, ún. fiatal felnőtt. A hivatalos személy javára ez csak akkor értékelhető, ha e minőségével a bűncselekmény nincs összefüggésben. A fiataikor nem enyhítő körülmény, ilyennek értékelhető azonban, ha az elkövető a büntethetőség határát jelentő tizennégy éves életkort nem sokkal haladta meg, vagy fiatal felnőtt volt, amikor a bűncselekményt elkövette.

BH1992. 223. A bűnöző életvitelre berendezkedett, különös visszaeső fiatal felnőtt terhelt által ismételten elkövetett zsebtolvajlás elkövetése miatt végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása indokolt.

2. A gyermekkorú bűnelkövető felelőssége³

A gyermekkor a büntetőjogban büntethetőséget kizáró oknak tekintendő. Ha az elkövető a bűncselekmény tényállási elemeinek megvalósításakor a tizennegyedik életévét még nem töltötte be, nem vonható felelősségre akkor sem, ha az eredmény később, akkor következik be, amikor már az említett életkort meghaladta.

A törvény a gyermekkorú bűnelkövetők büntetlenségét öt bűncselekmény esetén feloldja, és büntethetőség korhatárát a 12. életév betöltéséhez köti, amennyiben a gyermek az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Ez azt jelenti, hogy amennyiben a taxált bűncselekmények valamelyike miatt folyó büntetőeljárás során olyan személyre terelődik a gyanú, aki nem töltötte be a tizennegyedik életévét, de a tizenkettediket már igen, meg kell vizsgálni a belátási képességének fennállását. A belátási képesség erkölcsi tartalmú követelmény, így nem egyezik meg a büntethetőség további feltételével, a beszámítási képességgel, ezért a felelősség megállapításához a konkrét büntetőeljárásokban a belátási képességet külön kell vizsgálni, kivéve, ha a beszámítási képesség kóros elmeállapot miatt kizárt az ilyen személynél. A törvény szerinti belátási képesség fennállásának kérdésére igazságügyi elmeorvos szakértő és pszichológus szakértő véleményt (egyesített vélemény) kell beszerezni. Ha a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét még nem betöltött elkövető esetében a korlátozott beszámítási képesség megállapításra kerül, a belátási képesség fennállását akkor is külön kell vizsgálni.

Az ilyen személy cselekményéhez járulóan bűnrészesség is megállapítható.

³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez kapcsolódó Nagykommentár (továbbiakban: Nagykommentár)

A Btk. 106. § (2) bekezdésében foglaltakra tekintettel a javítóintézeti nevelés intézkedés elviekben alkalmazható a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltött személlyel szemben is.

A gyermekkorú a bűncselekmény (illetve szabálysértés) törvényi tényállását többféle módon valósíthatja meg, így:

- egyedüli elkövetőként,
- más gyermekkorúval együtt,
- más okból nem büntethető (pl. kóros elmeállapotú) személlyel együtt.

Előfordulhat továbbá, hogy vétőképes személy gyermekkorút bír rá bűncselekmény törvényi tényállási elemének megvalósításra, azaz vele hajtatja végre a bűncselekményt. Ez a közvetett tettség egyik esete. A rábíró tettesként felel a gyermekkorú által megvalósított cselekményért.

A gyermekkorú egyik esetben sem büntethető, azaz vele szemben sem büntetőjogi, sem szabálysértési szankció nem alkalmazható, ugyanis a gyermekkor büntethetőséget kizáró ok /Btk. 22. § a) pont és 23. §: 1999. évi LXIX. Tv. 8. § (1) bek./.

Ezzel szemben a gyermekkorú személy közösséget sértő, illetve súlyosan veszélyeztető deliktumszerű magatartása sem maradhat minden esetben teljesen következmények nélkül, de e körben nem büntetőjogi szankció, hanem a családjog, a gyermekvédelem és a gyámügyi igazgatás szabályai alkalmazandók.

A gyermekkorúak sok esetben a legsúlyosabb élet elleni bűncselekményeket is elkövetik. Előfordult olyan is, hogy a gyermekkorú alig meghaladott fiatalkorú vette rá a gyermekkorú személyt egy másik kiskorúmegölésére.

Az alábbiakban ismeretek néhány esetet a gyermekkorúak által a közelmúltban elkövetett kiemelkedő tárgyi súlyú cselekmények köréből.

Egy középkorú férfit ütött le két 12 éves gyerek szombaton este Kiskunmajsán, mindössze néhány ezer forintjáért. A 45 éves férfit a két kamasz hátulról fellökte, amitől az áldozat elesett, és elvesztette az eszméletét. A támadók áldozatuk tehetetlenségét kihasználva elvették tőle a

mobiltelefonját és kétezer forint készpénzét, majd elmenekültek. A férfi a támadáskor súlyos lábtörést szenvedett, a mentők kórházba szállították. A rendőrök a gyors intézkedésnek köszönhetően hamarosan elfogtak két gyermekkorú fiút, akik még alig múltak 12 évesek. (2004. III. 21. Objektív Hírügynökség.)

Három 12 éves fiú megerőszakolt egy négyévest Spanyolország déli részén. Az áldozatot súlyos sérülésekkel kórházban ápolják a Huelva közelében lévő Villanueva de los Castillejos településen. A környéken lakók hívták ki a rendőrséget, mivel egy ipartelepről kihallatszott a kisfiú kiáltása. Az erőszaktevőket őrizetbe vették és a fiatalok bíróságának egyik bírója elé vitték, az azonban szabadlábra helyezte őket, mivel életkoruknál fogva még nem büntethetők. Az igazságszolgáltatás most azt vizsgálja, hogy nem kellene-e a három gyereket intézetben elhelyezni, mert már eddig is többször magukra vonták a környék figyelmét rosszaságukkal.⁴

3. A gyermekkorúval szemben alkalmazható jogkövetkezmények⁵

A gyermekvédelmi jog (1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról) jelenleg az alábbi következmények alkalmazását teszi lehetővé:

- védelemben vétel,
- ideiglenes hatályú elhelyezés, átmeneti nevelésbe vétel,
- tartós nevelésbe vétel,
- nevelési felügyelet,

A települési önkormányzat jegyzője - a gyermekjóléti szolgálat javaslatának figyelembevételével - védelembé veheti a nyomozó hatóság nyomozást megtagadó határozata alapján a tizennegyedik életévét be nem töltött gyermeket. A védelembé vétellel egyidejűleg a gyermek gondozásának folyamatos segítése és ellátásának megszervezése, a szülői nevelés támogatása érdekében a települési önkormányzat jegyzője a gyermek részére a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját rendeli ki, és szükség esetén magatartási szabályokat állapít meg a gyermek számára a kifogásolt magatartás megszüntetése érdekében. A védelembé vétel nem érinti a szülő felügyeleti jogát.

⁴ Szemán László: Kis szörnyetegek Gyilkos leánykák, gyilkos fiúcskák, B.U.S. Press Debrecen, 2002

⁵ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

Ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, a települési önkormányzat jegyzője, a gyámhivatal, valamint a határőrség, a rendőrség, az ügyészség, a bíróság, a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoksága a gyermeket ideiglenesen a nevelésére alkalmas, azt vállaló különélő szülőnél, más hozzátartozónál, illetve személynél helyezi el. Ha erre nincs lehetőség, akkor a legközelebbi - a gyermekek ellátását is biztosító - nevelőszülőnél, vagy (ha erre sincs lehetőség) az ideiglenes hatályú elhelyezés biztosítására is kijelölt gyermekotthonban helyezi el. Az ideiglenes hatályú elhelyezéstől kezdődően a szülő gondozási, nevelési joga szünetel. A gyámhivatal a gyermeket átmeneti nevelésbe veszi, ha a gyermek fejlődését a családi környezete veszélyezteti, és veszélyeztetettségét az alapellátás keretében biztosított szolgáltatásokkal, valamint a védelembé vétellel nem lehetett megszüntetni, illetve attól eredmény nem várható, továbbá, ha a gyermek megfelelő gondozása a családján belül nem biztosítható.

Az átmeneti nevelésbe vétellel egyidejűleg a gyámhivatal a gyermeket nevelőszülőnél vagy - ha ez nem lehetséges - gyermekotthonban, illetve fogyatékos vagy pszichiátriai betegek otthonában helyezi el és (hivatásos) gyámot rendel ki. Az átmeneti nevelésbe vett gyermek szülőjének szülői felügyeleti joga szünetel.

A gyámhivatal a gyermeket tartós nevelésbe veszi, ha a szülő vagy mindkét szülő felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, a szülő vagy mindkét szülő elhalálozott, és a gyermeknek nincs felügyeletet gyakorló szülője, a gyermek ismeretlen szülőktől származik, feltéve, hogy a gyermek neveléséről gyám útján nem lehet gondoskodni.

Ha az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek egészségi vagy pszichés állapota következtében saját vagy mások életét, egészségét közvetlenül veszélyeztető magatartást tanúsít és ez csak teljes körű ellátásának azonnali, zárt körülmények közötti nevelési felügyeletével hárítható el, a speciális gyermekotthon vezetője a gyermeket személyes szabadságában korlátozhatja. Ennek keretében a gyermek a speciális gyermekotthon területét nem hagyhatja el, illetve köteles a gyermekotthon vezetője által kijelölt helyiségekben tartózkodni. A korlátozás elrendeléséről a speciális gyermekotthon vezetője haladéktalanul, de legkésőbb harminchat órán belül értesíti a gyermekjogi

képviselőt, a megyei, fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottságot, valamint az illetékes gyámhivatalt.

Mindezen túl - a gyermekkorú büntetőjogi felelősségének megállapítása nélkül - a tizennégy éven aluli személlyel szemben (bár a büntetőeljárás megszüntetése mellett) bizonyos büntetőjogi intézkedések, nevezetesen az elkobzás és a vagyoneklobzás alkalmazhatók.

II. A fiatalkorúak büntetőjoga

A fiatalkorú terheltekkel szemben az anyagi jog több vonatkozásban a felnőtt elkövetőkhöz képest eltérő szabályokat állapít meg. Ennek hátterében az áll, hogy a fiatalkorúak kritikai, erkölcsi, értelmi fejlődése még ebben az életszakaszban is kialakulóban van, a polgári jogi szabályok szerint korlátozottan cselekvőképes személynek tekintendők, akik még viszonylag csekélyebb élettapasztalattal rendelkeznek, és nem minden esetben képesek maradéktalanul felismerni cselekményeik összes társadalomra hátrányos következményét. A büntetőjogi beszámítási képesség nem azonos a polgári jogi cselekvőképességgel, de a fiatalkorúak esetén is vizsgálni kell a beszámítási, illetve a felismerési képesség korlátozottságát.

A fiatalkorúakra vonatkozó külön szabályokat a 2012. évi C. törvény XII. Fejezete tartalmazza. Ezek a normák a Btk. Általános Részében írt szabályokhoz képest a specialitás viszonyában állnak, következésképpen a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennyolcadik életévét még meg nem haladott bűnelkövetővel szemben az általános szabályokat a fenti fejezetben írt eltérésekkel kell alkalmazni /Btk. 105. §./.

Annak eldöntésekor, hogy a terhelttel szemben az eljárás során a fiatalkorúakra vonatkozó különleges szabályokat kell-e alkalmazni, nem az elbíráláskori, hanem az elkövetéskori életkornak van jelentősége. A Btk. Különös Részében írt tényállásokat az alábbi kivételektől eltekintve a fiatalkorúak is megvalósíthatják. Ha pedig a fiatalkorú nem bűncselekményt, hanem szabálysértést valósít meg akkor bele szemben a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény szabályait kell alkalmazni.

1. A fiatalkorú, mint a bűncselekmény elkövetője (alanya)

Btk. 105. § (1) Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem.

A fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezések csak akkor alkalmazhatók, ha az elkövető a bűncselekmény törvényi tényállását a tizenkettedik születésnapjának betöltése után, és, ha legfeljebb a tizennyolcadik születésnapján valósítja meg. Ezek a kedvezőbb szabályok azonban csak akkor érvényesülhetnek, ha az elkövetési magatartás semmilyen módon nem terjeszkedik túl a felső korhatáron. Így, ha a folytatólagosan elkövetett bűncselekmény bármelyik részét az elkövető a tizennyolcadik életévének betöltése után valósítja meg, akkor már az egész bűncselekménye a felnőtt korúakra vonatkozó szabályok szerint bírálendő el. Bűnhalmazat esetén, ha bármelyik bűncselekményt az elkövető már felnőttkorúként valósította meg, szintén nem alkalmazhatók a Btk. XII. Fejezetében írt rendelkezések. Ha az elkövető a bűncselekményt még fiatalkorúként kísérelte meg, de az eredmény már a tizennyolcadik születésnapjának betöltése után következik be, a befejezett bűncselekményért, mint felnőtt korú felel. Ezen esetekben a részben fiatalkorúként történt elkövetés a büntetés kiszabása körében, mint enyhítő körülmény vehető figyelembe.

BH1986. 397. *A fiatalkorúakra vonatkozó különös rendelkezések téves alkalmazása olyan esetben, amikor a bűnhalmazatban megállapított bűncselekmények egyikét, mint felnőtt korú valósította meg.*

III. A büntetési-nevelési célok

A Btk. 106. § (1) bekezdése alapján a fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani.

A 106. § nevelési célt fogalmaz meg, melynek a fiatalkorúakkal szembeni egész eljárás során érvényesülnie kell, és ennek megfelelően a szankciók kiválasztása és végrehajtása során is.

A nevelés egy átfogó pedagógiai folyamatot jelent, melyben benne rejlik a nevelt személy alacsonyabbról magasabb fejlettségi szintre juttatása. A büntetőjogi nevelés ehhez képest néhány speciális vonással rendelkezik. Elsődlegesen attól büntetőjogi, hogy kikényszerített. A szankció célzata azonban nem önmagában a kényszer alkalmazásában van.

A törvény fenti szabálya egyszersmind a bíróság számára egy gondolkodási sorrendet is meghatároz, amely a következő.⁶

1. szabadságelvonással nem járó intézkedés,
2. szabadságelvonással nem járó büntetés,
3. szabadságelvonással járó intézkedés,
4. szabadságelvonással járó büntetés.

Ennek megfelelően először azt kell megvizsgálni, hogy alkalmazható-e szabadságelvonással nem járó intézkedés. Ez pedig valójában, mint önálló, egyszersmind a fiatalkorúakkal szemben bármely bűncselekmény esetén alkalmazható próbára bocsátás lehet. E körből a gondolkodás ezen szakaszában figyelmen kívül hagyandó az egyébként szintén önállóan alkalmazható elkobzás és vagyonelkobzás, ugyanis ezen intézkedések jellemzően nem hordoznak nevelő jelleget, és a büntetőjogban más funkciójuk van. A próbára bocsátáshoz szükségszerűen kapcsolódó pártfogó felügyelet kellően szolgálhatja a pedagógiai és a társadalomba való beilleszkedést elősegítő célokat. Olyan fiatalkorúval szemben, aki első esetben kerül bíróság elé, az általa elkövetett cselekmény nem kiemelkedő tárgyi súlyú, beismerő vallomást tett, megbánást tanúsított, a cselekmény kísérleti szakaszban maradt, avagy azt bűnsegédként, illetve gyermekkorhoz közeli életkorban követte el, általában a büntetési célok elérhetőek szabadságelvonással nem járó intézkedés, jelesül próbára bocsátás alkalmazásával is. Ezen túl, olyan fiatalkorúak esetében, akik viszonylag csekély súlyú bűncselekményt első alkalommal követtek el, és családi környezetük megfelelő, életvezetésük rendszeres figyelemmel kísérése és támogatása intézményes keretek között nem szükséges, alkalmazható lehet a megrovás intézkedés is.

⁶ Nagykommentár

BH2002. 297. A 16. életévét betöltött fiatalok által elkövetett közveszéllyel fenyegetés vétsége miatt a próbára bocsátás alkalmazása is kellően szolgálja az elkövető helyes irányban fejlődését és azt, hogy a társadalom hasznos tagjává válják.

Azon fiatalok esetében, akikkel szemben korábban már intézkedést alkalmaztak, és az nem vezetett eredményre, vagy olyan kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekményt követtek el, mely esetében életkörülményeik miatt is hosszabb pártfogó felügyelet indokolt, már büntetés kiszabása szükséges. E körben általában nem merül fel sem a közérdekű munka, sem a pénzbüntetés kiszabása. Az előbbi büntetés ugyanis csak akkor alkalmazható, ha a fiatalok a bűncselekmény elbírálásakor már betöltötte a tizennyolcadik életévét, a pénzbüntetésnél pedig megfelelő önálló jövedelem is szükséges. Nyilvánvaló, hogy az utóbbi büntetés kevésbé nevelő, inkább vagyoni jellegű foghátrány, a közérdekű munka esetén - bár hordoz nevelő jelleget - a pártfogó felügyelő tevékenysége csupán a munka teljesítésének ellenőrzésére korlátozódik. Ennek következtében a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés alkalmazására kerülhet sor, amely bár nem önálló szankció, de szabadságelvonást nem jelent, és a pártfogó felügyelettel együtt eredményes nevelést biztosíthat a fiatalok számára.

Ha a fiatalok már első alkalommal is jelentősebb súlyú bűncselekményt követett el, avagy a korábban - csekélyebb súlyú cselekmények miatt - vele szemben alkalmazott fenti büntetések nem vezettek eredményre és a családi környezetéből való kiemelése is indokolt, akkor szabadságelvonással járó intézkedés, azaz javítóintézeti nevelés alkalmazására kerül sor, amivel bármely - a fiatalok által elkövetett - deliktum szankcionálható.

Végezetül, ha a fiatalok kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekményt követ el, életvezetése súlyosan kifogásolható, avagy a korábban alkalmazott intézkedések, büntetések, pártfogó felügyelet nem vezettek eredményre, akkor kerülhet sor a szabadságelvonással járó büntetés, azaz a határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabására. Ilyen büntetést akkor kell kiszabni, ha a bíróság azt állapítja meg, hogy az eljárás célja másként nem érhető el. Erre utalhat a cselekmény tárgyi oldalán a sorozatelkövetés, a többes halmazat, az elkövetési mód, a több minősítő körülmény, az alanyi oldalon a motívum, a társtetteség, a csoportos, avagy a bűnszövetségben való elkövetés.

IV. A szankciórendszer sajátosságai

1. A szabadságvesztés

Felnőtt korú elkövetők esetén a generális alsó határ három hónapi szabadságvesztés mindazon esetekben, amikor a különös részi büntetési tétel az alsó határt nem jelöli meg. Ebből következően ebben az elkövetői körben, ha a törvényi tételkeret alsó határa években megállapított szabadságvesztés, attól lefelé eltérni csak az enyhítő szakasz alkalmazásával nyílik lehetőség. Ehhez képest fiatalkorúval szemben bármely (szabadságvesztéssel is fenyegetett) bűncselekmény esetén - függetlenül a Különös Részben meghatározott alsó határtól - a generális minimum egy hónapi szabadságvesztés. E szabályból eredően fiatalkorúak esetén az enyhítő szakasz alkalmazására csak abban az esetben van szükség, ha a bíróság álláspontja szerint a szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény elkövetése esetén közérdekű munka, avagy pénzbüntetés kiszabása mutatkozik indokoltnak. Ez esetben pedig a generális minimumra figyelemmel erre egyszeri enyhítéssel és bármely bűncselekmény esetén lehetőség van. Értelemszerűen a jóvátételi munka ez esetben is csak akkor alkalmazható, ha a fiatalkorú az ítélelhozatalkor a tizenhatodik életévét betöltötte, pénzbüntetés pedig akkor szabható ki, ha a fiatalkorúnak önálló keresete, jövedelme vagy megfelelő vagyona van.

A büntetési tételkeret felső határának megállapítása egyrészt attól függ, hogy a fiatalkorú az elkövetéskor betöltötte-e a tizenhatodik életévét, másrészt attól, hogy mennyi a Különös Részben megjelölt büntetési tételkeret felső határa. Amikor a törvény az alsó határt nem jelöli meg, és a felső határ az öt évet nem haladja meg, a fiatalkorúakra (függetlenül attól is, hogy a tizenhatodik életévüket betöltötték-e) vonatkozó büntetési tételkeretek felső határai azonosak a felnőtt korúakra megállapított büntetés tételkeretek felső határával, míg az alsó határ a fiatalkorúaknál egységesen egy hónap.

A törvény a fiatalkorúak esetében a szabadságvesztés végrehajtásának két fokozatát, a fiatalkorúak börtönét és a fiatalkorúak fogházát állapítja meg.

BH1983. 103. Fogház-fokozatot kell megállapítani annak a fiatalkorúnak az esetében, akit korábban szándékos bűncselekmény miatt ítélték ugyan javítóintézeti nevelésre, de az elbírálás alatt álló ügyben kiszabott szabadságvesztés mértéke az 1 évet nem éri el.

A feltételes szabadságra bocsátás általános szabályai a fiatalkorú terheltekre is vonatkoznak. A fiatalkorú elítélt esetében is vizsgálni kell az érdemességét, nevezetesen a büntetés végrehajtása során tanúsított magatartását, továbbá, hogy a büntetési, nevelési célok elérhetőek-e a szabadságvesztés további végrehajtása nélkül is.

A 3/2002. számú Büntető jogegységi határozatban írtakra figyelemmel, fiatalkorúakkal szembeni összbüntetésbe foglalás során az alábbi sajátos szabályokat kell figyelembe venni:

- A javítóintézeti nevelést és a szabadságvesztést akkor is összbüntetésbe kell foglalni, ha az elkövető a bűncselekményt egy másik alapügyben hozott ítélet jogerőre emelkedése után követte el.
- Az összbüntetésbe foglalás feltételei addig állnak fenn, amíg egyik büntetést vagy intézkedést sem hajtották végre, illetve a végrehajtásuk folyamatos.
- Javítóintézeti nevelés és szabadságvesztés találkozása esetén a bíróság elsősorban a fiatalkorú személyiségét és nevelhetőségét figyelembe véve bírálja el, hogy az összbüntetést az alapítéletben kiszabott szabadságvesztéssel egyező tartamban határozza-e meg vagy meghosszabbítja.
- Ha valamennyi alapítélet szerint a fiatalkorúak fogházában kell végrehajtani a szabadságvesztést, az összbüntetés végrehajtási fokozata - az összbüntetés tartamától függetlenül - a fiatalkorúak fogháza.

2. A pénzbüntetés

A pénzbüntetés a bűncselekmény elkövetőjét kívánja vagyoni hátránnyal sújtani, ebből következően akkor lehet kiszabni, ha a vagyoni joghátrány ténylegesen a fiatalkorút, és nem másokat (elsősorban hozzátartozóit) érinti. Fiatalkorúval szemben a pénzbüntetés alkalmazásának további vagylagos feltételei is vannak, nevezetesen az önálló kereset, ami állandó munkaviszonyból vagy olyan folyamatos alkalmi munkából származó rendszeres pénzbeli juttatás, amely lehetővé teszi, hogy a

fiatalkorú saját erejéből legyen képes a büntetés kifizetésére. A jövedelem lehet ösztöndíj, jogügyletből származó rendszeres bevétel. A megfelelő vagyon alatt olyan ingó vagy ingatlan tárgy értendő, ami a fiatalkorú tulajdonában áll, értéket képvisel és végrehajtás alá vonható.

BH 1987. 5. Fiatalkorúval szemben pénzbüntetés kiszabásának nincs helye, ha az alkalmi munkavégzés mértéke nem biztosítja ennek a büntetésnek a saját keresményéből való kifizetését.

3. A közügyektől eltiltás

Btk. 115. § Fiatalkorút csak egy évet meghaladó szabadságvesztés kiszabása esetén lehet a közügyektől eltiltani.

4. A kitiltás

Btk. 118. § A megfelelő családi környezetben élő fiatalkorú nem tiltható ki abból a helységből, amelyben családjá él.

A megfelelő családi környezet alkalmas lehet arra, hogy elősegítse a fiatalkorú helyes irányú fejlődését, társadalmi beilleszkedését, így az ilyen családi környezetben élő fiatalkorú ettől nem fosztható meg. Annak azonban nincs akadálya, hogy kitiltsák olyan helységből, ahol nem a családjával él, így különösen az intézetben, kollégiumban, barátoknál, ismerősöknél lakó fiatalkorúak esetében merülhet fel e mellékbüntetés alkalmazásának lehetősége, azonban ezen esetben is figyelemmel kell lenni arra, hogy a kitiltás ne akadályozza a fiatalkorú tanulmányinak folytatását.

5. A próbára bocsátás

Btk. 116. § (1) Fiatalkorúval szemben próbára bocsátásnak bármely bűncselekmény esetén helye van.

(2) A próbaidő tartama egy évtől két évig terjedhet, a tartamot években és hónapokban kell meghatározni.

A többszörös visszaeső fiatalkorú esetében nincs helye próbára bocsátásnak. Próbára bocsátás esetén sem fő-, sem mellékbüntetés kiszabására nem kerülhet sor. Az intézkedések közül próbára bocsátás esetén fiatalkorúakkal szemben is alkalmazható az elkobzás és a vagyonekobzás, míg a pártfogó felügyeleti intézkedés szükségszerűen együtt jár a próbára bocsátással.

A pártfogó felügyelet magatartási szabályainak súlyos megszegése, továbbá a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény esetén, valamint a próbaidő előtt elkövetett bűncselekmény miatt a próbaidő alatt történő elítélés esetén a próbára bocsátást meg kell szüntetni, és büntetést kell kiszabni. Ebben az esetben lehetőség van az általános szabályok szerint végrehajtandó, illetve felfüggesztett szabadságvesztés, közérdekű munka, végrehajtandó, illetve felfüggesztett pénzbüntetés kiszabására. Ezen túl fiatalkorúak esetében a bíróság a próbára bocsátásához képest súlyosabb intézkedést is alkalmazhat, nevezetesen a fiatalkorú javítóintézeti nevelését is elrendelheti.

6. A javítóintézeti nevelés

A javítóintézeti nevelés az egyetlen olyan intézkedés, amely csak fiatalkorú vádlottakkal szemben alkalmazható. Elrendelésére fiatalkorúak esetén bármilyen bűncselekmény elkövetése esetén sor kerülhet, ha a vádlott nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges, és alkalmazható többszörös visszaeső fiatalkorúval szemben is. A megfelelő családi környezetben élő fiatalkorú javítóintézeti nevelésére nem kerülhet sor.

Mivel önállóan, főbüntetés helyett alkalmazható intézkedés, így elrendelése esetén mellékbüntetés kiszabására sem kerülhet sor. A javítóintézeti nevelés mellett elkobzás és vagyonekobzás intézkedés is alkalmazható.

A javítóintézeti nevelésből való ideiglenes elbocsátás együttes feltételei:

- Alaposan feltehető, hogy a nevelő jellegű intézkedés célja a továbbiakban az intézeten kívül, pártfogó felügyelő irányításával is elérhető,
- Egy év eltöltése a javítóintézetben és

- A javítóintézeti nevelés fele részének eltöltése.

Ennek során figyelemmel kell lenni arra is, hogy a javítóintézeti nevelésbe teljes egészében beleszámít az előzetes fogva tartásban eltöltött idő.

Ennek megfelelően:

- Egyévi javítóintézeti nevelésből ideiglenes elbocsátásra nem kerülhet sor,
- Kétévi javítóintézeti nevelésből egy év eltelte után lehet a fiatalkorút ideiglenesen elbocsátani,
- Két évnél hosszabb, de három évet el nem érő javítóintézeti nevelésnél kell figyelemmel lenni a számítás során a kettős szabályra,
- Háromévi javítóintézeti nevelésből egy év hat hónap eltelte után lehet a fiatalkorút ideiglenesen elbocsátani.

Az ideiglenes elbocsátás véglegessé válik, ha a fiatalkorú annak tartama alatt betölti a tizenkilencedik életévét. Ha a fiatalkorú a tizenkilencedik életévét betöltötte, az intézet igazgatója a javítóintézetből elbocsátja.

Az egységes intézkedés alkalmazására akkor kerül sor, ha a fiatalkorút jogerősen több javítóintézeti nevelésre ítélték, és azokat még nem hajtották végre, illetve azokat folyamatosan kell végrehajtani. Az intézmény célja, hogy kiküszöbölje azokat a hátrányokat, amelyek a terheltet a több javítóintézeti nevelés folyamatos töltése miatt érik. Javítóintézeti nevelés és egyéb intézkedés (így pl. próbára bocsátás) találkozása esetén egységes intézkedés alkalmazása kizárt.

6. A pártfogó felügyelet

Btk. 119. § A felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt, a próbára bocsátott, a feltételes szabadságra bocsátott, a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátott és az a fiatalkorú, akivel szemben a vádemelést elhalasztották, pártfogó felügyelet alatt áll.

A törvény négy esetben kötelezően rendeli el a fiatalkorúak pártfogó felügyeletét, nevezetesen:

- A szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése esetén,
- A próbára bocsátás mellett,

- Feltételes szabadságra bocsátásnál,
- Javítóintézetből ideiglenes elbocsátás esetén.

Kiutasítás mellékbüntetés mellett fiatalokúakkal szemben sincs helye pártfogó felügyelet elrendelésének. A pártfogó felügyelet funkciója a fiatalokú társadalmi beilleszkedésének elősegítése, valamint az általános, és a bíróság, illetve (vádemeles elhalasztás esetén) az ügyész által előírt külön magatartási szabályok betartásának az ellenőrzése.

V. A büntetés-kiszabási gyakorlat

A fiatalokúakra vonatkozó büntető igazságszolgáltatásnak két, egymással nehezen összeegyeztethető szempontot kell érvényesítenie. Figyelembe kell venni az életkori sajátosságokat. El kell különíteni a fiatalokú bűnelkövetést az egyéb fiatalokú devianciáktól és a büntető igazságszolgáltatás a maga sajátos szankciórendszerével csak az elkövetett bűnre válaszolhat a büntetőjogilag felelősségre vonható fiatalokú esetében.

A bíróságok számára több lehetőség adódik a jogkövetkezmények közül történő választásra. Ezen megállapítást az alábbiak támasztják alá:

- Bármely bűncselekmény esetén lehetőség van próbára bocsátásra,
- Bármely bűncselekmény esetén lehet javítóintézeti nevelést alkalmazni.

A fiatalokúak esetében szűkül az alkalmazhatóság lehetősége, így:

- Közérdekű munka csak akkor alkalmazható, ha a fiatalokú a határozathozatalkor a tizennyolcadik életévét betöltötte,
- Pénzbüntetés alkalmazásához önálló kereset, jövedelem, megfelelő vagyon szükséges.

A szankció kiválasztása során figyelemmel kell lenni a - korábban részletezett - nevelési célokra is és a jogalkalmazói gyakorlat által kimunkált súlyosító, valamint enyhítő körülményekre is.

A jogkövetkezmények kiválasztása során az alábbiakat célszerű szem előtt tartani:

- Ne eredményezzen nagyobb büntetést, mint amit egy felnőtt kapna hasonló körülmények közjött elkövetett azonos bűncselekményért,

- A fiatalkorú személy milyen mértékben tett jóvá az áldozatoknak, vagy a közösségnek okozott kárt/sérelmet.

A minőségi értékelés elve: a különböző körülményeket összességükben kell figyelembe venni, nem azok mennyisége, hanem minősége számít.

A konkrét értékelés elve: a körülményeket nem elvontan, hanem a konkrét esetre vonatkozóan kell vizsgálni.

A kétszeres értékelés tilalma: sem súlyosító, sem enyhítő körülményként nem lehet olyan tény figyelembe venni, melyet a bíróság már más vonatkozásban.

A fiatalkorúak ügyeiben leggyakrabban felmerülő súlyosító, és enyhítő körülmények: A büntetlen előélet hosszabb ideig tartó kifogástalan életvezetés elismerését jelenti, így ez fiatalkorúaknál nem vehető figyelembe. A fiatalkor önmagában nem számít enyhítő körülménynek, hiszen azt a speciális szabályok alkalmazásával a jogalkalmazó már értékelte. A fiatalkorú elkövetők gyakran többet magukkal valósítják meg a bűncselekményt, melynek során egymást biztatják, az elkövetői szándékot egymásban erősítik. Súlyosító körülmény, ha a sértett védtelen, idős, beteg, védekezésre képtelen vagy oltalomra szoruló személy. A bíróságok még kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmények esetében is lehetségesnek tartották a próbára bocsátást, és a konkrét esetekben ennek alkalmazásánál az alábbi szempontokat vették figyelembe.

Rablást elkövető fiatalkorú esetében:

A hivatásos pártfogó jellemzése szerint az időközben általános iskolai tanulmányi kötelezettség tekintetében túlkorossá vált fiatalkorú terhelt megfelelően dolgozik, a dolgozók általános iskolájában eredményesen pótolja tanulmányi elmaradásait, lakó- és munkahelyi, valamint iskolai környezetébe kifogástalanul beilleszkedett, az általánosan előírt magatartási szabályokat megtartotta, személyiségfejlődése helyes irányú. Mindezekre figyelemmel tehát a fiatalkorú terhelttel szemben a kitűzött nevelési célok büntetés kiszabása nélkül is elérhetők.

Bizonyos esetekben azonban csak a végső eszközként alkalmazható, végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása merülhet fel.

VI. Új megoldások a kiskorúak büntetőjogában⁷

Megoldást kell találni a kiemelkedő tárgyi súlyú, élet elleni cselekményeket tizenkettedik életévük betöltése után, de a tizennegyedik életévük betöltése előtt elkövetett kiskorúak szigorúbb szankcionálására, a felismerési-beszámítási képesség körültekintőbb vizsgálatára, a fiatal felnőtt korúakra vonatkozó szabályoknak a kiskorúak büntetőjogához közelítésére.

Indokoltnak mutatkozik például az intézkedések alkalmazási körének kibővítése, a közérdekű munka eljárásjogi életkori feltételhez kötésének megszüntetése, differenciáltabb szankciórendszer kialakítása.

Lévai Miklós és Váradi Erika konkrét javaslatokat is tettek, de lege ferenda

- a) Szabadságelvonással nem járó nevelő intézkedések:
 - Megrovás,
 - Próbára bocsátás pártfogó felügyelet nélkül,
 - Próbára bocsátás pártfogó felügyelettel,
 - Közösségi munka/szolgalat
- b) Szabadságelvonással járó intézkedések:
 - Fegyelmező intézkedés (pl. iskolai elzárás),
 - Fiatalkorúak javító-nevelő otthona (legfeljebb 1 év időtartamra),
- c) Egyéb intézkedés:
 - Elkobzás.
- d) Szabadságelvonással nem járó büntetések:
 - Pénzbüntetés,
 - Közérdekű munka,

⁷ Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban, dr. Czibalmos Csaba felelős szerkesztő, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005

e) Szabadságelvonnással járó büntetés:

- Szabadságvesztés.

Kiemelkedő jelentősége lehet a jóvátételi szemléletű igazságszolgáltatásnak.

Gönczöl Katalin egy interjúban arról beszélt, hogy a szankciórendszerben egyre nagyobb szerep juthat a büntetésen kívüli elemeknek. „Kisebb súlyú esetekben sokszor elegendő a nyilvános megszégyenítés, a köz érdekében végzett munka, a sértett megkövetése és a jóvátétel.

A hagyományos büntetőeljárás, keretei között viszonylag kevés történik annak érdekében, hogy az áldozatok megnyugvást találjanak, és valamilyen formában kártalanítsák őket. Bár az eljárás során a vétkeket megbüntetik, aki azonban ezt mintegy elszenvedti, sok esetben úgy érezve, hogy ő lett az eljárás valódi áldozata. A helyreállító igazságszolgáltatás nem elnéző a vétségekkel, kihágásokkal, bűncselekményekkel szemben: helyteleníti a nem megfelelő viselkedést és cselekedeteket, de támogatja és értékeli a tett elkövetőjének belső értékeit.

Sikeres megbeszélések tarthatnak súlyosabb esetekben is, ahol nem állítható helyre a kár, és elkerülhetetlen az előírt büntetés alkalmazása, hiszen ilyenkor is fokozható az elkövető rálátása tette következményeire, és mindez az áldozatot is segítheti érzelmi kifejezésében, feldolgozásában. Ennek során az érzelmek, indulatok feloldása mellett megegyezés születhet, és lehetőség nyílik az érintett felek közeledésére, spontán bocsánatkérésekre és megbocsátásokra.

Teljes egyetértéssel idézzük fel a Váradi Erika által a Magyar Kriminológiai Társaság 2001. február 21-én tartott tudományos ülésén mondottakat: „Bármilyen eszközt alkalmaz is egy társadalom egy gyermek vagy fiatal elkövető felelősségre vonására, illetve a társadalomba való visszavezetésére, ez már csak utólag, a jogsértő magatartás bekövetkezése után történhet. Ezért véleményem szerint az egyik legfontosabb cél a társadalom számára a fiatalok felnőtté válásának olyan elősegítése kell legyen, mely önértékelésüket és szociális kompetenciájukat fejleszti. Ezáltal a társadalomba tartozónak érezhetik magukat, és felelősségük, közösségi érzékük is kibontakozhat”.

Összefoglalás

E gyerekek félresiklása törvénytörésnek mondható. A társadalom alappillére, a család felbomlása, a pénz fétise tönkre tette a szocializációjukat. Az általánosan elfogadott normák elsajátítása egy olyan közegben, mint amelyet az 1990-es években megéltünk, és élünk azóta is, nagyon sok felnőtt embernek sem sikerült. A vadkapitalizmus a már szocializálódott, a társadalmi normákat elsajátított és addig alkalmazó embertársaink egy részének az életében is törést okozott. Átértékelődött a bűn fogalma. Gondoljunk csak az országnyi méretekben úzótt adócsalás hallgatólagos elfogadására, és arra, hogy az állam és a politika egyes törvényeivel és magatartásformáival az állampolgárokat a társadalmi szabályok felrúgására készíteti. A gyerekek azt látták, látják, hogy sokan lopnak, csálnak, rabolnak, gyilkolnak a pénzért, s arra már keveseknek volt, van módjuk, hogy azt is megtudják, ez nem azt jelenti, hogy lopni, csálni, rabolni, gyilkolni szabad. A taxisgyilkosság és a többi borzalmas gyerekgyilkosság felrázta az ország lelkiismeretét, viták kezdődtek arról, hogy ki, mit és miért hibázott. A polémia azonban nyomtalanul befejeződött, pontosabban elhalt, mint minden igazán lényeges kérdés ebben az országban.

A társadalom a jogerős ítélettel megnyugtatta a lelkiismeretét. Azonban a baj nem múlt el, továbbra is megtámadják a taxisokat, és egyre több gyerek követ el bűncselekményt. Sőt, általános jelenséggé vált, hogy egyre kegyetlenebbül bánnak el áldozataikkal. A gyilkosságok egyre brutálisabbak. A gyereklányok és fiúgyerekek nemcsak megölik, hanem emberi méltóságukban is megalázzák és megkínózzák áldozataikat.

Ha nincs pénzed, senki vagy - a pompa, a gazdagság elvakította e gyerekeket, és elérhetetlen sóvárgást ültet lelkükbe. A tisztesség, a szeretet, a jóság, a hit, a lemondás ócska holmivá lett és kidobandó. Eközben romboló bombák zúdultak rájuk, rövidke életük során bőven láthattak nyers szexualitást, erőszakot, megalázást, sok-sok aljasságot.

Ne csodálkozzunk, ha gyerekfejvel eljutottak a nemiséghez, meztelen testükről fotók készülhettek, vagy odáig sodródtak, hogy maguk gyalázták meg barátjukat, és vették el életét. A gyermekgyilkosságok felvetik a szülők büntethetőségét is: őket miért nem kéri számon a törvény? De

a sor folytatható volna a tanár, a nagyszülő, a rokon, a barát, a pszichológus, az orvos felelősségével.

Közülük senki nem látta, hogy ezek a gyerekek rossz irányba tartanak, hogy helytelenül szocializálódnak vagy pszichésen betegek.

Felhasznált irodalom

Szemán László: Kis szörnyetegek Gyilkos leánykák, gyilkos fiúcskák, B.U.S. Press Debrecen, 2002

Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban, dr. Czibalmos Csaba felelős szerkesztő, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2005

Belügyi Szemle 1996/6., 2000/7., 2000/8.,

Szabó András: A fiatalkorúak és büntetőjog, Budapest, 1961

Kerezsi Klára: A fiatalkorú bűnözés kezelése és megelőzésének lehetőségei, /Belügyi Szemle 10/1997./

2012. évi C. törvényhez kapcsolódó Nagykomentár

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról